

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

Filele mele de calendar

Miercuri 23 iunie 1993

Am mai spus-o - au mai spus-o și alții -, că ori de câte ori gândesc la obștescul sfârșit al călătoriei, o cumplită durere care mă sfâșie e despărțirea de cărți... Cărțile... cărțile mele!...

Nu le-am cumpărat la kilogram, nici cu metrul, le tot adun din prima tinerețe, neclintit, cu dragoste și anevoință. Le-am cărat cu brațele, cu sacul, în geamantan, de pretutindeni unde le-am găsit. Le-am mângâiat, le-am conversat, le-am învelit, și ca să-mi stea la îndemână și să-mi bucure ochii, le-am rânduit în șiruri, umplând pereții.

Credeți că puțin lucru e să te lauzi cu prietenia cărților?... N-o știu toți, dar o știu prea bine cei care le-au îndrăgit. Cărțile, ca oamenii, se iubesc, se resping, se caută, se-adună după gânduri, după afinități și preferințe, cer să li se acorde afecțiune și respect. Iar dacă ai reușit să le-mpaci pretențiile, nu te-apuca să le tot amesteci, nu le deranja. Ordinea, odată stabilită, cată s-o păstrezi, ca să nu le-ncurci rosturile, să nu le tulburi tihna, fiindcă în clipele de singurătate și tăcere, cărțile țin colocviu șoptit, comentează, se sfădesc, te laudă ori te vorbesc de rău.

Când intru în casă, sar din toate părțile, mă-ntâmpină, mă solicită:

„ - Astăzi n-ai treabă cu noi?... Cum nu?... Lasă nimicurile, rămâi cu noi! Ți-am pregătit surprize... Întreabă-ne, hai, întreabă-ne, ce vrei să afli?... Ce nu știi?”

„ - Multe. V-am întrebat și n-aș mai termina cu întrebările până se sfârșește uleiul din opaiț... Ți-am spus, ăsta mă doare, ăsta mă sfâșie, întunericul de după ce uleiul se sfârșește...”

„ - Cu noi n-ai conversat destul. Știi câte taine păstrăm încă între coperti?...”

„ - Unora dintre voi le-am tocit filele - uitați-vă la ele -, altora le-am întors cu grijă paginile privindu-le cu nesaț, pe altele le-am răsfoit în așteptarea răgazului să le prind la vorbă.

Dar viața e scurtă, zilele numărate, printre puzderia minutelor risipite, cele pe care le dăruim cărților nu sunt fără număr. Apoi, ce capacitate de lectură are

omul care citește? Socoteala au făcut-o alții și nu e îmbucurătoare. Ochii ard ca lumânările, angaralele existenței copleșesc, clepsidra curge...

.....
 De la o vreme citesc, aud și văd despre tragica poveste a cărților. Viața și necazurile lor seamănă cu ale oamenilor, și nici n-ar putea să fie altfel.

În 1955, guvernării culturii române au inventat și pentru cărți lagăre de exterminare, gulaguri, ospicii de psihiatrie, care s-au transformat pe parcurs în cimitire mai răvășite, mai părăsite chiar decât Cimitirul Bellu. Bibliotecii Centrale de Stat i-a revenit sarcina să organizeze nelegiuirea. Din cărți indezirabile, din biblioteci confiscate, din fonduri bisericești și arhivele unor instituții au început să se-adune grămezi considerabile, pe care depozitele improvizate nu le puteau cuprinde, și-atunci a intervenit crematoriul. File de beletristică, de istorie veche și nouă, de filosofie, arhive prețioase, colecții de ziare și reviste, dacă n-au fost lăsate pradă neglijenței, intemperiilor, șoarecilor, mucegaiurilor, hoților, au fost aruncate-n flăcări. **Opera igne...**

Așa s-a irosit un fond enorm de carte, așa a fost secătuită o bogăție spirituală de care poporul român va duce pentru totdeauna lipsă. O carte trăiește mai mult decât o fragilă viață omenească. Filele unui incunabul l-au văzut pe Gutemberg, *Pravila* lui Matei Basarab, *Biblia* lui Șerban Cantacuzino, miniaturile lui Atanasie Krimka vor mărturisii mult timp peste veacuri despre oameni și timpurile lor.

Sărmanele cărți! Bibliotecile cărturarilor, edițiile bibliofililor, strânse cu fior și sacrificii, devenite indezirabile, inutile, vătămatoare, erau încărcate grămezi în basculante și fără inventar se vărsau în ganguri, în pivnițe, pe maidanele depozitelor din jurul Bucureștilor.

Istoria nu-nțelegește. Comuniștii transformaseră *Bibliile* în hârtie igienică, Democrația înecă literatura în lăturile pornografiei.

Pentru că în cinstea unui 23 august conacul Rosetteștilor din Tescani trebuia transformat în crescătorie de găini, vestita bibliotecă a fost arsă într-o noapte. În jurul focului s-a-ncins *Hora Unirii (...)*

Joi 21 ianuarie 1993

Anul de vârf al asalturilor staliniste și aventurilor jdanoviste în muzică a fost 1952. „Tăvălugul lui Stalin” amenința viața, avutul, libertatea; rezoluția lui Jdanov handicapa creația, sucea mințile, răsturna esteticile, învrăjbea lumea artistică. Blestematul an strânsese ca într-un fund de sac toate drojdiile, tot veninul, toate neleguirile împotriva culturii și artelor. Teroarea ideologică, ședințomania, indicațiile sâcâitoare, cenzura, aservirea creației, exacerbarea cultului persoanei, discriminarea politică întrețineau o stare de spirit vecină cu isteria.

Când mi-aduc aminte de timpul cât am parcurs întunecatul tunel, mă mir cum de nu m-am sufocat, cum am ajuns la capăt! Sărmana muzică românească

gemea în obezile rezoluțiilor și directivelor de partid. Echipa de conducere a Uniunii Compozitorilor, instalată la Conferința pe țară din octombrie 1949, devenea din zi în zi mai impopulară, mai detestabilă. Comitetul pentru Artă nu degeaba ajunsese „Comitetul contra Artei”. Cu **Săptămâna Muzicii Românești**, organizată între 22 și 30 septembrie 1951, începea răzmerița contra lui Socor. Rezoluția din 4-5 februarie 1952 a umplut paharul.

Îngăduiți-mi să notez câteva sloganuri care circulau în ideologia comunistă a acelor ani, privind creația muzicală românească:

„Corurile lui Kiriac, Vidu, Cucu, Drăgoi au caracter semănătorist.”

„Acteon, Armida, Agamemnon, Marsyas, Oedip sunt manifestări cosmopolite, academice și formaliste.”

„Evoluția creației muzicale a compozitorului Mihail Jora este un exemplu caracteristic pentru efectul sterilizant al formalismului: subiecte stupide, degradarea meșteșugului artistic, înăbușirea și pierderea talentului, misticism de cea mai joasă speță. Muzici cu stafii în conace boierești - boierul cosmopolit, binecunoscut pentru atitudinea lui politică reacționară, savurează din cerdacul conacului feudal, pitorescul „priveliștilor” românești!”

„Compozițiile lui Constantin Silvestri sunt caracterizate de un puternic accent formalist. Pornind de la folclor, l-a tratat într-o manieră formalistă, decadentă, complet străină de spiritul creației populare. *Trei Dansuri* pentru orchestră de coarde e o compoziție atonală, extravagantă, care deformează intonațiile populare.”

„*Lento malinconico* din *Suita a III-a* simfonică de Ion Dumitrescu este străbătut de o atmosferă mistică, apăsătoare.”

„Luând ca bază o piesă din a cărei acțiune lipsesc personagiile pozitive, *O noapte furtunoasă* de Paul Constantinescu e o lucrare lipsită de melodie, numai recitative, iar orchestrația abundă în disonanțe... Reluarea ei pe scena Operei trebuie interzisă.”

„Societatea Compozitorilor s-a complăcut în rolul de contoar general pentru finanțarea unei activități zeloase de pervertire a gustului muzical al maselor”...

Și alte multe asemenea circulau ca sentințe fără apel, „sub steagul invincibil al Marelui Stalin”, „Stalin, Stalin, Stalin!”

„*Lui Stalin să-i aducem prinos,
Din bezna cea adâncă ne-a scos!*”...

O undă de speranță am simțit odată cu înlăturarea din conducerea partidului a triumghiului Ana Pauker - Vasile Luca - Teohari Georgescu, în mai 1952. Petru Groza a devenit președintele prezidiului Marii Adunări Naționale, Gheorghiu-Dej, prim ministru. Chișinevski a rămas prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Răutu - șef de secție la Comitetul Central. Constanța Crăciun a înlocuit-o pe Ofelia Manole, adjuncta lui Răutu, iar peste puțin timp pe Eduard Mezincescu, la Comitetul pentru Artă.

Și, printre tovarăși și evenimente, supraviețuiam și noi. „Noi”, adică muzicanții neînrolați, la o parte de ceata hirotonisiților. Eram destui, iar ponderea

profesională trăgea de partea noastră. Aici erau maeștrii - compozitorii și muzicologii de prestigiu -, mai puțin cronicarii, care împânziseră presa și viața muzicală. Adunați în Capitală ca fluturii pe lampă, fără cultură și pregătire muzicală, zbârnâiau asurzitor în coloanele ziarelor și revistelor, în caietele de program ale filarmonicilor, la radio, în ședințe, în cenaclurile Uniunii. Știau lozinci, mânuiau rudimente de doctrină, aveau tupeu, un formidabil tupeu! Mercenari, gata oricând și la orice, lor li se datorează o bună parte din sloganurile care abundă în cronicile muzicale ale vremii. Încercați să răsfoiți colecțiile respective și n-o să vă mirați numai de cele ce citiți, dar și de cei care le scriau.

În fața activului și nomenclaturii, neangajații rămâneau rudele sărace. Dar programul partidului prevedea acapararea tuturor forțelor valabile și încadrarea lor în munca și disciplina partinică. Aveau răbdare, dovedeau tactică, făceau concesii, pescuiau cu undița: momeală, așteptare, stăruință, iar când crapii mușcau din cârlig, îi trăgeau la mal și-i puneau la saramură.

Așa se făcea că pe lângă favoriți, eram miluiți și noi. Chiar înainte de înființarea Uniunii, se organizase, cu subvenție de stat, Fondul Muzical, prevăzut cu sume generoase pentru achiziții, ajutoare, pensii, premii, case de odihnă și creație. Fondul avea un comitet, un președinte, funcționari, care îngrijeau de rezolvarea problemelor materiale. În Sinaia administrau trei case, pe care le țineau la dispoziția membrilor: Vila Iamandi, Vila Crețu și Vila Manolescu-Strunga, după numele foștilor proprietari. Erau grupate pe drumeagul care urca din centru spre Furnica. Cea mai modestă, mai ponosită, era Vila Manolescu-Strunga. Avea un hol și o cameră la parter, două la etaj, cu dependințe, o mansardă, un pod și-o Marișcă îngrijitoare.

La începutul lui octombrie 1951 - mi-aduc aminte, era după **Săptămâna muzicii românești** -, am obținut aprobarea pentru zece zile de vacanță la Sinaia. Am hotărât s-o facem împreună cu Silvestrii și Constantineștii, tocmai bine, în cele trei camere din Vila Manolescu-Strunga. Era o splendidă toamnă, ca toate toamnele Sinaiei, cu parfum de brazi, cer albastru și liniște de sihăstrie. Dormeam ca pruncii, urcam și coboram potecile, prânzurile le-ncopeam la cantina Sindicatelor, prelungeam taifasul până noaptea târziu.

Peste drum, în cea mai luxoasă dintre vile, cu terasă, glasvanduri și mașină la scară, își făcea siestele Rodan, vice-președinte al Comitetului pentru Artă, cu familia. Era lung, deșirat, clipea des, își lingea mustața, înclina distant din cap la salutul nostru. Venea din Oradea. Spre deosebire de Vlad, celălalt vice-președinte al lui Mezincescu - fost tâmplar -, Rodan fusese avocat, de unde mania discursurilor lungi și încălcite, pe care le bâlbâia într-un argou pitoresc româno-maghiar.

Unde-o fi și ce-or fi făcând cei doi mentori ai artelor române?... Pe Mezincescu l-am zărit nu demult: apăruse-n Parlament...

Când a fost s-aprindă focul la baie, am văzut-o pe Marișca proptind scara și urcând în pod, apoi, peste câteva clipe, au început să zboare fâlfâind, de sus, cărți, da, cărți de toate mărimile, necopertate, copertate, desigur că acelea cartonate întrețineau mai bine focul.

Am dat fuga la gura podului. Primul s-a agățat pe scară Costy, apoi eu. Prăfuite, amestecate, grămezi de cărți, volume răvășite, de știință, de istorie, de literatură, de artă, enciclopedii, albume, ediții vechi și noi, majoritatea germane, dar destule franceze și române, multe legate în cotoare de piele, umpleau podul, până sub streșini. Ion Manolescu-Strunga, economist cu studii la Viena și Berlin, fost ministru liberal de comerț și industrie, nu era străin de cultură: biblioteca o dovedea. În răfuiala cu noul regim, își evacuase cărțile în vila de la Sinaia, ulterior confiscată.

Am trimis-o pe Marișca după surcele și i-am interzis să mai urce-n pod. În schimb, ne-am urcat noi. Costy pusese ochii pe *Talmudul* babilonian în opt volume, încherbălise o colecție de artă și scormonea cărțile de limbă germană; eu umblam după cărți franțuzești, Paul strângea de o parte cărțile românești de istorie. Așteptam să le transportăm în camere, dar în penultima zi, pe înserate, când coboram de pe Vârful cu Dor, peste ozonul amestecat cu esențe de rășină, ne-a ajuns în nări o undă de fum, iar când ne-am apropiat, în spatele casei, se mistuia mocnit grămada de cărți. Trebuie că ardea de multă vreme, poate chiar de dimineață, întrucât nu mai rămăseseră decât câteva file și cotoare calcinate, pe de lături; încolo, spuză și cenușă...

Marișca ne denunțase, Rodan intervenise cu toată responsabilitatea politică...

Marți 1 iunie 1993

„Se-ntoarce moarta de la băi”... A plecat în concediu, hoțu' din tren îi fură valiza, scoate banii și lucrurile de valoare, aruncă geamantanul pe linia ferată, trece trenul, îl face cocoloș, împrăștie conținutul. Buletinul de identitate, foaia de cazare sunt găsite. Poliția comunică urgent cu familia, moștenitorii se precipită, îi fac pogribania. A treia zi moarta se-ntoarce de la băi, fără geamantan, bineînțeles.

Adevărată, petrecută undeva, la Gheboaiă, socot că întâmplarea nu e de nebăgat în seamă și nici de uitat. Ca probă că-i rezerv o filă de calendar. Dizolvată în zeamă de talent și fantezie, pilula rezistă la kilograme de lichid, într-o nuvelă, un film, o reprezentare teatrală. Pentru că dacă storci și storci în pumni o acțiune densă, alambicată, revărsată pe cinci acte și zece tablouri, ce-ți rămâne?... Mai stoarce-o o dată și uită-te bine: nimic decât un fapt divers pe care-l poți relata în cinci propozițiuni.

Dar, îmi vei zice, depinde cu ce material procedezi: cu aur sau cu erzaț?... Desigur că pentru candidații la nemurire singurul material, maleabil, ductil și nealterabil la acizii temperiilor vremelnice e aurul. Însă, câte retorte literare alchimizează aur de 24 de carate?... Și-atunci, negăsindu-se aur pe toate potecile, ne-am obișnuit cu aliaje și înlocuitori, chiar din mase plastice.

Evident că estivalista deposedată de geamantan într-un vagon de clasa a treia, de un garoi din Pieptănari, nu e Jocasta, nu conversează cu Sfinxul, nu zguduie mapamondul. Fără bani și identitate, se întreține cu impieगतul, cu

polițistul, se văicărește în sala de așteptare, până se-ndură un inimos să-i plătească restaurantul și-un altul, bilet de întoarcere la domiciliu, dar în contextul existenței are și ea drept la aventură, iar aventura drept la notorietate, mai ales dacă atinge, măcar zbârnâind-o, coarda ineditului.

Eu i-l acord și-o recomand celor interesați. Cu oarecare meșteșug se poate divaga chiar și fără temă, dar cu temă și meșteșug se pot crea capodopere.